

ÎNCEPUT DE SECOL ÎN PRINCIPATELE ROMÂNE: INTERESE ȘI ACTIVITATE DIPLOMATICĂ ȘI CONSULARĂ FRANCEZE ÎN PERIOADA 1800-1806

Violeta-Anca EPURE¹

Cuvinte cheie: Franța, Principatele Române, consulate, influență, viziune

Mots-clefs: la France, les Principautés Roumaines, consulats, influence, vision

După pacea de la Șiștov (1791), agenții Franței relatau că atât Viena, cât și Sankt Petersburgul începuseră „a simți” importanța celor două Principate Române, care se transformaseră în „obiectul ambițiilor spoliatoare și cauza problemelor continue pentru Poartă” și nu așteptau „decât momentul favorabil pentru a le acapara”².

La sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul celui următor, Franța devenise o putere balcanică prin anexarea Insulelor Ioniene la 1797, a Dalmației în 1806, precum și a unei părți din Croația și Slovenia în 1809. Evenimente precum insurecția sârbă condusă de Karagheorghe din 1804, instalarea rușilor în Moldova în decembrie 1806, moartea lui Pazvantoglu, puternicul pașă de Vidin la 27 ianuarie 1807, dezordinile provocate de succesiune și revoltele din 31 mai 1807 și din 15 noiembrie 1808 de la Constantinopol l-au obligat pe Napoleon să conceapă o politică orientală menită a contracara influența crescândă a Rusiei în sud-estul european și influența engleză la Constantinopol³. În februarie 1800, lordul Thomas Elgin, ambasadorul englez de la Constantinopol, l-a numit pe Summerers ca observator pe lângă Alexandru Moruzi, domnul Țării Românești cu titlul de „gentilhomme d’ambassade”; starea de război nu a

¹ Universitatea „Ștefan cel Mare” Suceava – Facultatea de Istorie și Geografie, SUCEAVA.

² Veniamin Ciobanu, *Proiecte și tentative de reorganizare politică a Europei orientale la sfârșitul secolului XVIII și la începutul secolului XIX*, în *Națiune și europenitate. Studii istorice în onoare magistri Camilli Mureșanu*, (volum îngrijit de Nicolae Edroiu, Susana Andea, Șerban Turcuș), București, 2007, p. 251; Vladimir Mischevca, *Impactul geopolitic al războaielor ruso-turce asupra Principatelor Române*, în *SMIMd*, XIII, 1999, p. 182.

³ Jean Nouzille, *La diplomatie française et les Principautés Danubiennes au début du XIXe siècle*, în *RRH*, 1-4, XXXIV, 1999, p. 4; Mircea N. Popa, *Blocada continentală napoleoniană*, în *RdI*, 11, 1982, p. 1221-1222.

îngăduit să se dea un caracter public funcției sale⁴. Convenția de pace ruso-franceză din octombrie 1801 nu a avut menirea de a înlătura contradicțiile dintre Franța și Rusia în Orientul Apropiat. Franța a continuat să-și consolideze influența în Imperiul Otoman⁵. În condițiile în care influența Rusiei la Constantinopol devenise foarte puternică, Felix Beaujours constata, în iunie 1802, că Mesopotamia, Siria, Egiptul, Moldova și Valahia nu erau altceva pentru turci decât niște „domaines d’ostentation”⁶.

În iunie 1802, se încheia tratatul franco-turc care deschidea pentru vasele comerciale franceze Marea Neagră. Se deschidea astfel perspectiva consolidării poziției Franței în sud-estul Europei⁷. Tratatul franco-turc din 26 iunie 1802 marca restabilirea relațiilor diplomatice între Franța și Imperiul Otoman. Generalul Brune a fost numit ambasador al Franței la Constantinopol la 11 septembrie 1802, funcție pe care o va ocupa până la 17 septembrie 1804. Era secondat de Pierre Ruffin, un bun cunoscător al realităților din Imperiul Otoman. Tratatul franco-turc din 1802 acorda Franței dreptul de liberă navigație în portul Galați, unde, din luna aprilie 1803, a funcționat un comisar francez pentru relațiile comerciale, Martin⁸.

Un moment hotărâtor în relațiile economice dintre Poarta otomană suzerană și Principatele Române este reprezentat de hațișeriful emis de sultanul Selim al III-lea în 1802, sub presiunea Rusiei. Poarta a ținut seama pentru prima oară de capacitatea celor două Principate de a furniza mărfurile cerute și a recunoscut dreptul domnitorului de a negocia cantitățile și prețurile cu dregătorii otomani. În plus, sultanul a fost de acord cu o durată a domniei de șapte ani pentru Principate și a promis că domniile nu mai aveau să fie maziliți înaintea împlinirii termenului de 7 ani decât din motive serioase, ce urmau a fi verificate atât de curtea rusă, cât și de cea otomană⁹.

⁴ Summerers avea datoria „să gireze afacerile guvernului M. Sale Britanice, să se îngrijească de trecerea curierilor diplomatici și de transmiterea sumelor necesare în aur și hârtie destinate forțelor britanice din Egipt”. Summerer a fost rechemat la Londra în ianuarie 1803. *Rapoarte consulare și diplomatice engleze privind Principatele Dumărene. 1800-1812*, editor Paul Cernovodeanu, Brăila, 2007, p. XV-XVI.

⁵ Lidia E. Semenova, *Principatele Române în relațiile internaționale (1800-1806)*, în SMIMd, X, 1996, p. 4; Veniamin Ciobanu, *Statele nordice și problema orientală (1792-1814)*, Iași, 2005, p. 30.

⁶ Eudoxiu de Hurmuzaki, *Documente privitoare la istoria românilor*, Supliment I, volumul II, 1781-1814, *Documente culese din Arhivele Ministeriului Afacerilor Străine din Paris de A. I. Odobescu*, București, 1885, p. 221; Veniamin Ciobanu, *Statutul juridic al Principatelor Române în viziunea diplomaților francezi și ruși (1802-1812)*, în Alexandru Zub, Dumitru Ivănescu (editori), *Franța. Model cultural și politic*, Iași, 2003, p. 216; Idem, *Proiecte și tentative...*, p. 259; Germaine Lebel, *La France et les Principautés Danubiennes (Du XVI-e siècle à la chute de Napoléon I-er)*, Paris, 1955, p. 124.

⁷ Lidia E. Semenova, *op. cit.*, p. 5; Veniamin Ciobanu, *Statutul juridic...*, p. 217; G. G. Florescu, *L’aspect juridique des khatt-i-chérifs. Contributions à l’étude des relations de l’Empire Ottoman avec les Principautés Roumaines*, în *Studia et Acta Orientalia*, 1957, I, p. 134.

⁸ Jean Nouzille, *op. cit.*, p. 32; M. M. Alexandrescu-Dersca, *Rolul hațișerifulor de privilegii în limitarea obligațiilor către Poartă (1774-1802)*, în *Studii. Revistă de istorie*, 6, 1958, p. 110-111.

⁹ În ciuda promisiunii sultanului, un singur domn, Scarlat Callimachi, care a domnit în Moldova

Încercând să profite de avantajele oferite de tratatul încheiat în 1802 cu Turcia, Franța a încercat să-și refacă pozițiile la Constantinopol. Generalul G. Brune a fost trimis în capitala otomană cu o misiune specială: el trebuia să-l convingă pe sultan de sentimentele de prietenie ale lui Napoleon, să depună eforturi pentru a rupe alianța ruso-turcă și să slăbească influența Rusiei în Balcani. A.I. Morkov, ambasadorul rus din capitala franceză îi scria lui A. R. Voronțov, ministrul afacerilor externe al Rusiei, la 17 decembrie 1802 că el bănuia că intenția Franței era aceea de a constrânge Turcia să înceapă un război cu Rusia din cauza celor două Principate Dunărene¹⁰.

În instrucțiunile secrete trimise generalului Brune la Constantinopol, la 18 octombrie 1802, care le completează pe cele date lui Sébastiani, Napoleon recomanda ca ambasadorul francez „să ocupe palatul cel mai frumos” și „să apere comerțul francez”. Cum conglomeratul otoman era extrem de slăbit, Napoleon nu putea să-l utilizeze într-o diversiune împotriva Austriei. Napoleon îi scria ambasadorului său că Poarta nu-l interesa decât „sub raportul comerțului”; el îi mai cerea să-i procure informații exacte despre pașalâcurile și ținuturile supuse de turci¹¹. Generalul Brune îi răspundea lui Napoleon Bonaparte, în februarie 1803, că influența Rusiei în capitala otomană era „atotputernică”¹². Consulul Bonaparte mai sublinia, în instrucțiunile secrete date generalului Brune că, în cazul în care Austria și Rusia ar fi manifestat intenția de a împărți Imperiul Otoman, „interesul Franței este de a menține balanța între aceste două puteri”¹³.

Ambasada franceză de la Constantinopol și-a intensificat acțiunile având ca scop limitarea influenței rusești în Principate. În timpul tratatelor ruso-turce din 1802, Ruffin, însărcinatul cu afaceri al Franței, a făcut numeroase încercări de a le compromite. El s-a opus revenirii pe tron al lui Constantin Ipsilanti, cunoscut de altfel pentru convingerile sale filoruse. După încheierea înțelegerii din 1802, Ruffin a reușit să provoace stări de spirit antiruse în cercurile conducătoare otomane. În urma demersurilor rusești, Constantin Ipsilanti a fost numit de către Poartă domn al Țării

(1812-1819) și-a dus domnia până la capăt. M. A. Mehmed (ed.), *Documente turcești*, III, 1791-1812, București, 1986, p. 167-177; Traian Ionescu, *Hatışeriful de la 1802 și începutul luptei pentru asigurarea pieței interne a Principatelor Dunărene*, în *Studii și articole de istorie*, I, 1956, p. 37-78; Veniamin Ciobanu, *Statele nordice...*, p. 241; Iuliu C. Ciobotaru, *Așezămintele agrare moldovenești (1766-1832) (I)*, în *AILAX*, V, 1968, p. 112; Ion Ionașcu, Petre Bărbulescu, Gheorghe Gheorghe, *Tratatele internaționale ale României 1354-1920. Texte, rezumate, adnotări, bibliografie*, București, 1975, p. 140; Marian Stroia, *Promulgarea de către Poartă a hatışerifulor din septembrie 1802 și acțiunea Rusiei*, în *RI*, 7-8, V, 1994, p. 712-713.

¹⁰ Lidia E. Semenova, *op. cit.*, p. 10; Mircea Malița, *Diplomația. Școli și instituții*, București, 1975, p. 148.

¹¹ Dumitru Almaș, *Politica lui Napoleon I față de Țările Române până la pacea de la Tilsit. Așa cum reiese din corespondența sa*, în *Analele Universității C. I. Parhon, Seria Științe Sociale, Istorie*, 16, 1961, p. 68.

¹² Leonid Boicu, *Principatele Române în raporturile politice internaționale (1792-1821)*, ediție îngrijită de Victor Spinei, Iași, 2001, p. 74.

¹³ Dumitru Almaș, *op. cit.*, p. 68.

Românești¹⁴. Consulul francez de la București, Sainte-Luce a încercat să-l câștige pentru cauza franceză pe domn. Poziția prorusă fermă a lui Constantin Ipsilanti a stârnit ura dușmanilor săi, care, ajutați de agenții consulari francezi, au urzit diverse intrigi împotriva lui. Ambasadorul francez de la Constantinopol a depus eforturi considerabile pentru a obține mazălirea lui¹⁵. Cum generalului Brune, intrigile de la București i se păreau extrem de interesante, el a luat decizia de a-l trimite acolo pe Sainte-Luce, iar la Iași, pe Méchain. A urmat o serie de numiri și contranumiri de agenți, dar și transferarea consulatului general de la București la Iași și înființarea unei agenții comerciale la Galați. Ultimele două evenimente erau în măsură să indice interesul particular manifestat de francezi pentru evenimentele de la granița cu Rusia¹⁶.

Schimbarea domnitorilor ar fi fost, neîndoielnic, un motiv de satisfacție pentru Paris, dar operațiunea era extrem de anevoioasă, reclamând multă răbdare și subtilitate. Talleyrand îi recomanda lui Brune, într-o notă din septembrie-octombrie 1803, să cultive „bunele dispoziții ale celor doi prinți, care, prin situația lor geografică și prin relații mixte cu Poarta și Rusia, au drepturi particulare la atenția și la interesul guvernului” francez¹⁷. Ruffin îl informa pe Talleyrand, din Pera, la 1 octombrie 1802, despre amestecul Rusiei în numirea domnilor munteni și moldoveni¹⁸, iar la 7 octombrie 1802 despre numirea lui Ipsilanti pe tronul Valahiei¹⁹. Ministerul relațiilor externe de la Paris îi trimitea generalului Brune instrucțiuni în septembrie-octombrie 1802 cu privire la dirijarea și lămurirea „în particular” a agenților din Principate. Cele două Principate erau, prin poziția lor geografică, posturi „de observație de o mare importanță”²⁰. Instrucțiunile recomandau câștigarea grecilor de partea Franței. Dacă, în privința lui Al. Moruzi, părerile francezilor erau împărțite, în schimb, venirea la tron a lui Constantin Ipsilanti a reprezentat pentru francezi o adevărată lovitură²¹. Prin intermediul reprezentantului său de la Constantinopol, Ch. Ruffin, Franța nu a văzut cu ochi buni numirea lui Constantin Ipsilanti, considerat favorabil intereselor rusești; în plus, la 28 august 1802, Ruffin îi scria lui Ch. Talleyrand-Périgord, ministrul francez al afacerilor externe de la vremea aceea, că

¹⁴ Hurmuzaki, *Documente...*, Supliment I, vol. II, p. 228; *Istoria României*, redactată de Mihai Bărbulescu, Dennis Deletant, Keith Hitchins, Șerban Papacostea, Pompiliu Teodor, București, 1998, p. 331.

¹⁵ Voronțov îi înmâna însărcinatului cu afaceri de la Viena, I. O. Anștet, la 6/18 noiembrie 1803 misiunea de a informa guvernul austriac despre participarea Curții de la Viena la intrigile îndreptate împotriva domnului valah Constantin Ipsilanti. I se recomanda să ceară „ca internuțului menționat să-i fie date instrucțiuni precise de a nu se amesteca în nici un fel în intrigile de orice natură care se urzesc la Constantinopol împotriva domnitorului Ipsilanti”. Lidia E. Semenova, *op. cit.*, p. 11; Traian Ionescu, *op. cit.*, p. 73.

¹⁶ Hurmuzaki, *Documente...*, Supliment I, vol. II, p. 254, 267; Leonid Boicu, *op. cit.*, p. 107.

¹⁷ Hurmuzaki, *Documente...*, Supliment I, vol. II, p. 290; Leonid Boicu, *op. cit.*, p. 108.

¹⁸ Hurmuzaki, *Documente...*, Supliment I, vol. II, p. 242.

¹⁹ *Ibidem*, p. 233, 252-253; Leonid Boicu, *op. cit.*, p. 67.

²⁰ Leonid Boicu, *op. cit.*, p. 106-107.

²¹ Hurmuzaki, *Documente...*, Supliment I, vol. II, p. 233.

„acest principe, dacă ar avea puterea, ar vrea să distrugă interesele comerțului nostru”²². La 10 noiembrie 1802, Ruffin, în corespondența cu Talleyrand, îl califica pe Constantin Ipsilanti drept „inamicul nostru național”²³. Boierii pribegi cereau în memoriul adresat lui Napoleon „ca domnul să fie ales pe viață”, fixându-și chiar și preferințele asupra lui Constantin Ipsilanti²⁴.

Cum succesele politicii balcanice a Rusiei se bazau în mare parte pe influența precumpănitoare de care se bucura în Principatele Române, emisarii lui Napoleon au luat calea Bucureștilor și Iașilor, cu misiunea de a susține stările de spirit profranceze din Principate și a împiedica consolidarea influenței Rusiei. Agenții francezi au găsit sprijin în mediul fanariot, printre adepții domnitorilor maziliți. Au reușit chiar să atragă câțiva pași turci rebeli de partea lor, cu intenția de a-i convinge să atace Principatele cu armatele lor. A. A. Gervais, consulul general rus, raporta din Iași, la începutul anului 1803, despre via activitate desfășurată de dușmanii Rusiei, care sperau că „trupele franceze nu vor întârzia să li se alătore pentru a acționa împreună atât împotriva Porții, cât și împotriva Rusiei”²⁵. Pașa de Vidin, Pazvantoglu, care își avea proprii agenți la Paris, reprezenta un instrument important în realizarea planurilor franceze în Balcani. Prin intermediul agenților de la Paris, pașa de Vidin primea ajutor material din partea guvernului lui Napoleon. Consulul general A. Gervais și viceconsulul rus de la București, Luca de Kiriko subliniau, în rapoartele trimise la Sankt Petersburg în 1803, de coordonarea existentă între acțiunile antiruse ale diplomației franceze și năvălirile de jaf ale trupelor lui Pazvantoglu în Țara Românească de la finele anului 1802 și începutul lui 1803²⁶.

După semnarea „păcii perpetue” de la Amiens între Franța și Anglia, prima a renunțat la Egipt. Franța garanta integritatea posesiunilor Imperiului Otoman. Începând din acel moment, Franța a renunțat a mai folosi Constantinopolul drept auxiliar împotriva Austriei. Imperiul Otoman nu mai prezenta interes pentru Franța decât sub aspect comercial. Ea putea să se pronunțe astfel pentru o politică de împărțire sau de menținere a Imperiului Otoman. Franța a restabilit, așadar, consulatele în 1803 în Principate, a căror activitate fusese întreruptă de expediția lui Napoleon în Egipt; mai mult, va înființa un viceconsulat și la Galați²⁷.

²² *Ibidem*, p. 228; Marian Stroia, *op. cit.*, p. 720-721.

²³ La 28 decembrie 1802, Talleyrand îl felicita pe Constantin Ipsilanti pentru venirea la tron, iar acesta din urmă îi mulțumea. Hurmuzaki, *Documente...*, Supliment I, vol. II, p. 269; Leonid Boicu, *op. cit.*, p. 107; N. Iorga, *Entre la Turquie moderne et les Empires chrétiens de récupération*, în *Revue historique du sud-est européen*, 7-9, XV, 1938, p. 228.

²⁴ Citatul provine din raportul lui Ruffin adresat lui Talleyrand. Hurmuzaki, *Documente...*, Supliment I, vol. II, p. 228; Traian Ionescu, *op. cit.*, p. 61; Dumitru Almaș, *op. cit.*, p. 65.

²⁵ Lidia E. Semenova, *op. cit.*, p. 11.

²⁶ *Ibidem*; S. Vianu, *Din relațiile lui Constantin Ipsilanti cu Rusia (1803)*, în *AUB*, XIII, 1964, p. 143-144.

²⁷ Sub forma unui Comisariat general pentru Relațiile comerciale al Republicii franceze la Iași, un Subcomisariat la București și un Comisariat pentru Relațiile Comerciale la Galați. Leonid Boicu, *op. cit.*, p. 113;

La 4 iunie 1803, sosea la Iași Méchain, în calitate de comisar general provizoriu pentru relațiile comerciale²⁸. La scurtă vreme a fost înlocuit de Nicolas Flury, care a ajuns la Iași la 27 aprilie 1804²⁹. A fost urmat de Parant, care fusese desemnat comisar provizoriu la Iași, la 3 septembrie 1805. Cum se credea că era influențat de domnitorul Alexandru Moruzi, Parant a fost mutat ca subcomisar la București, unde a murit de dizenterie la 15 noiembrie 1806³⁰.

La succesul acțiunilor franceze din Principate a contribuit, așadar, din plin și redeschiderea în primăvara anului 1803 a consulatului general al Franței la București și a viceconsulatului de la Iași³¹. Într-o depeșă adresată lui Talleyrand și datată 15 iunie, Méchain își informa superiorul că solicitase o audiență publică la domnitor pentru a fi recunoscut în calitate de comisar general provizoriu al relațiilor comerciale ale Franței la Iași. Audiența solicitată fusese programată pentru data de 26 a aceleiași luni. De semnalat că Méchain se considera egalul consulilor rus și austriac instalați la Iași³². În activitatea antirusă, au fost folosiți agenți comerciali ai Franței. Misiunea lor era aceea de a strânge informații despre situația din regiunea Dunării, de pe granița ruso-otomană³³. La 14 iunie 1803, Méchain își informa superiorul, pe Talleyrand, că toate pachetele și corespondența care-i erau adresate fuseseră deschise de poșta austriacă. Consulul francez se plângea că-i lipsește cifrul și îi solicita lui Talleyrand trimiterea prin primul curier care se va fi îndreptat spre Constantinopol a unui cifru și a unei noi peceti a Comisariatului; mai avea nevoie și de legile și hotărârile guvernului francez deoarece cele care se aflau la Consulat la vremea izbucnirii conflictului ruso-turc arseseră sau fuseseră furate. El îi atrăgea atenția lui Talleyrand că drumurile deveniseră nesigure din cauza numeroaselor bande de hoți³⁴.

În mai 1803, a început războiul anglo-francez, care a determinat o apropiere a Rusiei de Anglia, al căror interes comun era contracararea politicii de agresiune a lui Napoleon în Europa și Orientul Apropiat³⁵.

Lăcrămioara Iordăchescu, *Statutul reprezentanțelor diplomatice franceze în Principate (1798-1859)*, în Alexandru Zub, Dumitru Ivănescu (editori), *Franța. Model cultural și politic*, Iași, 2003, p. 202.

²⁸ Jean Nouzille, *op. cit.*, p. 32.

²⁹ Eudoxiu de Hurmuzaki, *Documente privitoare la istoria românilor*, București, volumul XVI, 1603-1824, *Corespondență diplomatică și rapoarte consulare franceze* publicate după copiile Academiei Române de Nerva Hodoș, București, 1912, p. 654-655.

³⁰ *Ibidem*, p. 651; Jean Nouzille, *op. cit.*, p. 34.

³¹ Lidia E. Semenova, *op. cit.*, p. 11.

³² Hurmuzaki, *Documente...*, vol. XVI, p. 652.

³³ Rusia se temea de posibilitatea ca Poarta să treacă de partea Franței, fapt care ar fi pus în pericol cele mai importante poziții ale politicii țariste în Orient. Contracararea expansiunii franceze și menținerea alianței cu Poarta otomană erau obiectivele principale ale politicii cabinetului rus. Lidia E. Semenova, *op. cit.*, p. 12.

³⁴ Hurmuzaki, *Documente...*, vol. XVI, p. 652.

³⁵ *Ibidem*, Supliment I, vol. II, p. 278-279; Lidia E. Semenova, *op. cit.*, p. 12-13.

Talleyrand îi scria din Paris lui Parant, care pe atunci îndeplinea funcția de subcomisar la Varna, la 2 mai 1803, recomandându-i să ia cât mai repede cu putință în primire postul de agent al Republicii franceze de la București, de vreme ce o serie de evenimente neprevăzute îl împiedicau pe Flury să facă acest lucru. Era o situație provizorie, însă Talleyrand îl informa pe subalternul său că îi scrisese generalului Brune despre misiunea pe care i-o încredințase, solicitându-i celui din urmă și beratul de care el avea nevoie pentru a fi acceptat în exercitarea misiunii sale de la București³⁶. La 5 mai 1803, Talleyrand îl informa pe Constantin Ipsilanti, domnul Țării Românești, despre trimiterea lui Parant la București, în calitate de comisar al Republicii franceze. Diplomatul sublinia faptul că Parant ocupase mai înainte funcția de consul la Iași și nu se îndoia că el se va achita onorabil de noua misiune care i se încredințase³⁷. La 19 mai 1803, Talleyrand îi relatează epistolar, din Paris, generalului Brune despre numirea lui Parant în funcția de subcomisar la București și că îl înștiințase pe domnul Valahiei despre acest lucru³⁸. La 15 octombrie același an, Parant îl informa din București pe generalul Brune despre dificultatea postului în care fusese numit mai înainte, cel de la Varna³⁹.

La 7 iunie 1803, Sainte-Luce, comisarul francez pentru relațiile comerciale, sosea la București, unde era primit de domnul Țării Românești, Constantin Ipsilanti⁴⁰. Generalul Brune îl descria, într-o depeșă adresată lui Champagny, din Pera, la 6 mai 1803, pe Sainte-Luce drept un om instruit și corect⁴¹. Încă de la început, s-a lovit de ostilitatea unui mic grup de boieri și de emigranți francezi legați de Rusia. Pretinsul conte Gaspari-Belleval, care susținea că era și general, a fost numit ministru de externe al domnului, post creat special pentru el. Contele francez întreținea o bogată corespondență cu consulul general al Rusiei la Iași și cu ducele de Richelieu, guvernatorul provinciei Noua Rusie și al Odesei. I-a creat dificultăți reprezentantului guvernului francez la București, căruia i-a interceptat corespondența, datorită și complicității consulului austriac. În septembrie 1805, Gaspari-Belleval, care între timp devenise suspect, era trimis la Cluj, în timp ce Sainte-Luce părăsea Bucureștii. Un alt emigrant francez, marchizul de Beaupoil de Saint-Aulaire, în vârstă de 60 de ani, preceptorul odraslelor prințului Ipsilanti, a încercat, la rândul-i, să contracareze influența franceză în Valahia⁴².

³⁶ Eudoxiu de Hurmuzaki, *Documente privitoare la istoria românilor*, Supliment I, volumul III, 1709-1812. *Documente culese din Arhivele Ministeriului Afacerilor Străine din Paris de A. I. Odobescu*, Stabl. Grafic I. V. Socecu, 1889, p. 567-568.

³⁷ *Ibidem*, p. 568; *Ibidem*, vol. XVI, p. 651.

³⁸ *Ibidem*, Supliment I, vol. II, p. 275.

³⁹ *Ibidem*, Supliment I, vol. III, p. 571-572.

⁴⁰ Evenimentul era consemnat și într-o scrisoare trimisă de generalul Brune din Pera primului consul la 25 martie 1803. *Ibidem*, Supliment I, vol. II, p. 266.

⁴¹ *Ibidem*, p. 274.

⁴² Despre dificultățile întâmpinate la București de Sainte-Luce din partea contelui de Belleval îi scria

La mijlocul anului 1803, ambasadorul Franței de la Constantinopol, generalul Brune își exprima îngrijorarea de a lăsa Principatele fără nici un agent francez care să combată intrigile și uneltilile domnilor și ale partidului rusofil⁴³. În Țara Românească, după interimatul lui Sainte-Luce, care a fost secondat la Iași de Méchain, Joseph Parant a ocupat funcția de subcomisar până la 15 noiembrie 1806. Locul său va fi luat în 1810 și 1812-1814 de Ledoulx⁴⁴. Francezii au instalat la Galați în anul 1803 pe Martin ca „subcomisar” pentru relațiile de schimburi economice. Sediul Consulatului general a fost transferat de la București la Iași; în plus, a fost denumit din același an „Comisariatul general al relațiilor comerciale”. Mutarea sediului de la București la Iași a avut motive politice, decurgând din încordarea ce domina raporturile franco-ruse⁴⁵.

Generalul Brune le scria din Pera, la 23 mai 1803, superiorilor săi de la Ministerul afacerilor externe din Paris, despre plecarea la Iași a comisarului Méchain, dar și despre influența mereu crescândă a rușilor în Moldova sau despre prezența la curtea domnitorului Moruzi a pretinsului conte de Belleval, agent care le era devotat francezilor în totalitate⁴⁶. Domnitorul Alexandru Moruzi îi anunța din Iași generalului Brune la 22 iunie 1803 sosirea lui Méchain în capitala moldavă în calitate de comisar general al relațiilor comerciale ale Republicii franceze. Moruzi își asigura interlocutorul că Méchain beneficiase la Iași de o primire solemnă și particulară pe măsura caracterului, persoanei și a statului pe care-l reprezenta⁴⁷.

La 31 mai 1803, Ipsilanti îi scria lui Talleyrand despre accidentul suferit de curierul francez Besançon în munții Traciei, pe drumul de întoarcere de la Constantinopol. Domnitorul consemna că respectivul a fost adus mai mult mort decât viu în casa secretarului său pentru afacerile externe, contele de Belleval. Corespondența pe care curierul o purta a fost încredințată oamenilor lui Ipsilanti, care, la rândul lor, au trimis-o ambasadorului francez de la Viena. Deși viața i-a fost în pericol, principele Ipsilanti își exprima satisfacția că îngrijirile primite în casa lui Belleval l-au salvat; în finalul scrisorii, el își asigura corespondentul de credința și prețuirea sa⁴⁸.

generalul Brune din Pera lui Talleyrand la 8 aprilie 1803. *Ibidem*, p. 267; Jean Nouzille, *op. cit.*, p. 32; Dan A. Lăzărescu, *Imaginea României prin călători*, vol. II, 1789-1821, București, 1986, p. 9; Andrei Pippidi, *A propos de la politique napoléonienne à l'égard des Principautés Danubiennes*, în *RESEE*, 1-4, XLVII, 2009, p. 323-324; V. Mihordea, *Les lignes du développement de la diplomatie roumaine au XVIII-e siècle*, în *RRH*, 1, V, 1970, p. 49.

⁴³ *Istoria românilor*, vol. VI, *România între Europa clasică și Europa luminilor (1711-1821)*, (coordonatori: Paul Cernovodeanu, Nicolae Edroiu), București, 2002, p. 652.

⁴⁴ Principele Dimitrie I. Ghika, *Franța și Principatele Dumărene (1789-1815)*, traducere și postfață: Andrei Alexandru Căpușan, 2008, p. 49.

⁴⁵ *Istoria românilor*, vol. VI, p. 652.

⁴⁶ Hurmuzaki, *Documente...*, Supliment I, vol. II, p. 276.

⁴⁷ *Ibidem*, p. 278.

⁴⁸ *Ibidem*, p. 277.

Generalul Brune îl informa pe Talleyrand, la 4 iulie 1804, din Terapia, despre buna impresie pe care Sainte-Luce i-a făcut-o principelui Ipsilanti. În plus, sublinia el, postul de la București reclama prezența acolo a unui om abil și instruit de talia lui Sainte-Luce⁴⁹. De altfel, Sainte Luce își informa superiorii despre primirea pe care i-a făcut-o principele Ipsilanti. Consulul francez nota că Ipsilanti l-a întâmpinat personal chiar la prima ușă a apartamentului său. El i-a mulțumit domnului muntean pentru îngrijirile acordate curierului guvernului francez, Besançon. Sainte-Luce a fost servit cu șerbet și cafea, iar după vreo oră și jumătate de discuții cu domnul și boierii, a primit asigurări de prietenie și prețuire din partea lor. Pentru întoarcerea acasă, i-a fost pusă la dispoziție trăsură contelui de Belleval⁵⁰. Consulul francez îl descria pe principele valah drept un bărbat destul de frumos de vreo 49 de ani, bun vorbitor de franceză. Principala sa grijă de 9 luni, de când domnea în Țara Românească, era să-și protejeze țara de incursiunile repetate ale lui Pazvantoglu. Sainte-Luce mai remarca și starea deplorabilă în care se găsea capitala țării. Deși principele Ipsilanti primise asigurări că va rămâne în scaun vreme de șapte ani, potrivit tratatelor existente între Rusia și Turcia, Sainte-Luce a putut să se asigure de starea de incertitudine și neliniște care domnea la Curte. Contele francez l-a remarcat și pe contele de Belleval, apropiat de vârsta domnitorului și omul de încredere al acestuia. Deși la prima vedere, domnul Valahiei părea că nu prezenta nici o importanță în balanța politică a Europei, el era mereu preocupat de desfășurările de forțe din estul continentului. El întreținea la Viena un soi de agent care-l ținea la curent cu evenimentele din Europa. Odată primită corespondența din partea respectivului personaj, ea lua calea Constantinopolului. Consulul francez mai preciza, în epistola sa din 30 aprilie 1803, și fenomenul migrației boierilor, dar și a populației de rând, în Transilvania și Ungaria. El mai remarca și influența rusească în zonă, care echivala aproape cu proprietatea asupra Principatului, stare de fapt consfințită și de stipulațiile hațișerifului din 22 octombrie 1802. Conform acelei înțelegeri, domniile Valahiei și Moldovei trebuiau să rămână în scaun vreme de șapte ani și nu puteau fi destituite fără consimțământul Rusiei. De altfel, consemna aceeași sursă, consulii ruși de acolo beneficiau de o situație privilegiată, putându-se opune impozitelor pe care domnul vroia să le impună sau convocării de către acesta a divanului. În aceste condiții, influența turcească în Principate pierduse teren⁵¹. În septembrie 1803, Sainte-Luce scria că acolo nu existau manufacturi franceze, în timp ce Anglia avea câștig de cauză⁵².

În plus, Flury, comisarul general al relațiilor comerciale în Moldova, sublinia la 1804 că Principatele reprezentau „teatrul preparativelor militare al celor trei mari

⁴⁹ *Ibidem*, p. 280.

⁵⁰ *Ibidem*, p. 281.

⁵¹ *Ibidem*, p. 281-282.

⁵² Paul Cernovodeanu, *Interese economice engleze la Dunărea de Jos și în Marea Neagră între 1803-1829*, în *RdI*, 28, 1975, 11, p. 1696; Leonid Boicu, *op. cit.*, p. 112.

puteri” și că în ultima vreme, ele „au câștigat o mare importanță în politica Europei orientale”. În lumina acestor considerente, consulul francez insista asupra faptului că ele trebuiau „să fie considerate drept o singură țară”⁵³.

În Moldova, în perioada 1807-1811, a fost numit Martin, care a îndeplinit și funcția de viceconsul la Galați; în perioada 1811-1817, în locul său a fost numit Fornetty⁵⁴.

În urma intervențiilor lordului Thomas Elgin, ambasadorul britanic de la Constantinopol, pe lângă autoritățile otomane, Poarta a recunoscut calitatea de consul general al Marii Britanii în Principatele Dunărene lui Francis Summerers, reprezentantul permanent al Companiilor Indiilor Orientale la București; i s-a acordat un berat datat la 17 ianuarie 1803⁵⁵.

Grație eforturilor ambasadorului francez Brune, Poarta l-a numit domn al Moldovei pe A. Moruzi. Consulul general rus din Principate și ambasadorul rus de la Paris insistau în rapoartele lor asupra atitudinii pro-franceze a noului domn moldovean și a legăturilor sale cu Parisul. În martie 1803, Morkov pomenea de cererea lui A. Moruzi de a trimite un agent francez pentru a contracara influența Rusiei. Reprezentanții Rusiei de la Constantinopol, Paris și din Principate au depus mari eforturi pentru a demasca legăturile lui Moruzi cu francezii. Rezultatele eforturilor lor s-au văzut în curând, deoarece, către mijlocul anului 1803, trimisul rus de la Constantinopol, A. I. Italinski, a anunțat schimbarea opiniilor lui Moruzi și trecerea lui în tabăra adepților Rusiei. Imediat ce s-a zvonit că Poarta ar fi dat consulului francez Méchain permisiunea de a organiza depozite la Galați și de a construi acolo o fregată, Italinski a primit la 13/15 august 1803 ordinul de a împiedica încheierea acordului turco-francez pentru trecerea prin Strâmtoarele din Marea Neagră a vaselor militare franceze. În perioada octombrie-decembrie 1803, consulii ruși au întocmit liste cu francezii aflați la Iași și la București, cu date personale pentru fiecare⁵⁶.

Constantin Ipsilanti, domnul muntean, a încercat să ascundă orientarea sa filorusă de francezi. La 31 mai 1803, el i-a scris lui Talleyrand că era devotat Franței. A încercat chiar să se facă credibil pe căi ocolite: Belleval i-ar fi vorbit lui Le Clerc de dorința arzătoare a lui Constantin Ipsilanti de a fi protejat de Franța, precum și de

⁵³ Hurmuzaki, *Documente...*, vol. XVI, p. 664-668; Gh. Platon, *Unitatea românească – de la stare de conștiință la realitatea românească*, în Gh. Platon, *De la constituirea națiunii la Marea Unire. Studii de istorie modernă*, vol. I, Iași, 1995, p. 59; Idem, *Societatea românească și ideile revoluției franceze. Reconsiderarea unor relații*, în Idem, *De la constituirea națiunii la Marea Unire...*, p. 89; Idem, *Unitatea românilor. Opinii și orientări metodologice*, în Idem, *De la constituirea națiunii la Marea Unire. Studii de istorie modernă*, vol. II, Iași, 1998, p. 20.

⁵⁴ Lăcrămioara Iordăchescu, *op. cit.*, p. 202.

⁵⁵ Paul Simionescu, Radu Valentin, *Documents inédits concernant la création du consulat britannique à Bucarest à 1803*, în *RRH*, 2, VIII, 1969, p. 242, 258-261; Paul Cernovodeanu, *Contacte de ordin științific și cultural între intelectualitatea engleză și cărturarii din Țara Românească și Moldova în a doua jumătate a secolului al XVII-lea și primele decenii ale celui de-al XVIII-lea*, în *Studii. Revista de Istorie*, 23, 1970, 4, p. 724-725.

⁵⁶ Leonid Boicu, *op. cit.*, p. 76.

venerația sa pentru Napoleon. În aceeași lună, generalul Brune îl informa pe Napoleon că domnitorul Constatin Ipsilanti era în fruntea partidului greco-rus, că îi persecuta pe francezi, că transformase „palatul Franței” în închisoare, pe care mai apoi i-a dăruit-o lordului Elgin. Ambasadorul francez din capitala otomană își exprima, epistolar, nemulțumirea de a vedea „tronând în Valahia un inamic personal al Franței”⁵⁷. Generalul Brune îi scria lui Talleyrand în octombrie 1803 că domnitorul, perfid din fire, se arăta politicos față de francezi de frică și nu din dragoste⁵⁸.

La curtea acestuia erau mulți emigranți francezi regaliști, dintre care îl menționăm pe contele Gaspari de Belleval, „secretar de stat la afacerile externe”. La 2 ianuarie 1804, Constantin Ipsilanti îl informa pe Italinski că Belleval a cerut radierea de pe lista emigranților ca străin, de vreme ce el nu se socotea cetățean francez. El se întreba „dacă nu este periculos să-l las să plece în Franța, deoarece știe mare parte din relațiile mele cu Curtea Rusiei și Excelența Voastră”⁵⁹.

La 21 iunie 1803, Talleyrand îl informa pe Fornetty de numirea sa în funcția de subcomisar-cancelar la Iași, funcție remunerată cu suma de 3000 de franci anual. Talleyrand îl prevenea pe Fornetty că-l va găsi acolo pe subcomisarul Méchain, care fusese trimis de generalul Brune pentru a se ocupa de afacerile consulatului general⁶⁰. În decembrie 1803, la consulatul de la București, Talleyrand îl numea pe Sainte-Luce⁶¹.

Jaubert, a cărui prezență în Principate din interese particulare era dublată de o misiune încredințată de Brune, îi scria lui Talleyrand, în toamna anului 1803, despre primirea pe care i-o făcuse Al. Moruzi⁶².

În decembrie 1803, Gervais, consulul Rusiei la Iași, consemna că Sainte-Luce se îndeletnicea cu scrierea unei istorii a Țării Românești, care ar fi urmat să fie tipărită cu sprijinul ambasadorului francez Champagny; conform lui Gervais, Sainte-Luce avea

⁵⁷ Dumitru Almaș, *op. cit.*, p. 68.

⁵⁸ Hurmuzaki, *Documente...*, Supliment I, vol. II, p. 289-290; Leonid Boicu, *op. cit.*, p. 141.

⁵⁹ Generalul Brune îl credea pe Belleval un aventurier atașat partidei ruse, Sainte-Luce dădea de înțeles că personajul îi era cunoscut chiar și lui Talleyrand. La 24 aprilie 1804, Sainte-Luce menționa că „generalul conte, cum își zice el” i-ar fi oferit prietenia sa eternă; el obținuse din partea primului consul radierea de pe lista emigranților. Tot de la Belleval, Sainte-Luce a aflat de sosirea lui Jaubert în Principate cu „o misiune particulară”, numirea lui Flury la consulat și „trimiterea lui Flury tânărul la Iași”. Sainte-Luce consemna că Belleval avea „surse bune”. Hurmuzaki, *Documente privind istoria României*, serie nouă, vol. IV, *Rapoarte diplomatice ruse (1797-1806)*, sub îngrijirea acad. Andrei Oșetea, București, 1974, p. 252; *Ibidem*, Supliment I, vol. II, p. 252, 274; Leonid Boicu, *op. cit.*, p. 141-142. Belleval a plecat la Paris, unde a fost arestat, apoi eliberat; a revenit mai apoi în Valahia, unde a reînceput campania sa antifranceză. Hurmuzaki, *Documente...*, vol. XVI, p. 676, 680.

⁶⁰ *Ibidem*, p. 653.

⁶¹ *Ibidem*.

⁶² *Ibidem*, Supliment I, vol. III, p. 47; Leonid Boicu, *op. cit.*, p. 146.

intenția de a propune înființarea unui consulat francez la Vidin și a unei agenții consulare la Craiova⁶³.

La 9 ianuarie 1804, Talleyrand îl numea pe Flury comisar general al relațiilor comerciale ale Franței la Iași, cu un salariu anual de 18.000 de franci. Diplomatul francez considera că numirea lui Flury într-un post atât de important era un act de justiție, avându-se în vedere mai ales și cariera sa diplomatică în Levant. La 26 ianuarie, Talleyrand îi scria lui Alexandru Moruzi despre numirea noului comisar general francez, Flury, care, mai înainte, îndeplinise aceeași funcție și în Valahia. Cum Flury nu putea să se prezinte imediat la post, fiind reținut pentru câteva luni de niște treburi personale la Paris, diplomatul francez îl informa pe principele moldovean că tânărul Flury, care fusese numit subcomisar la București, va prelua consulatul de la Iași până la sosirea fratelui său⁶⁴.

La 14 ianuarie 1804, generalul Brune îl informa pe Talleyrand despre planurile lui Ipsilanti de a face tronul Valahiei ereditar în familia lui, cu ajutor rusesc și englez. El fusese informat de dorința principelui Ipsilanti de a deveni independent de consulul Sainte-Luce. Boierii săi fuseseră în audiență la ambasadorul englez, al cărui sprijin au încercat să-l cumpere cu suma de 4 milioane de piaștri. Protecția Rusiei trebuia cumpărată cu aceeași sumă⁶⁵.

La 25 aprilie 1804, Sainte-Luce îi scria din București lui Talleyrand despre misiunea sa, despre zvonurile care circulau cu privire la o ruptură iminentă între Franța și Imperiul Otoman, despre situația grea în care se afla. El relatează că, la sosirea sa la București, beneficiase de o primire fastuoasă, mai cu seamă că și ambasadorul francez se bucura de mare trecere la Constantinopol pe atunci. Căderea sa în dizgrație se datora intrigilor englezilor, trecerii ministrului englez Dummond prin București, dar mai cu seamă celor ale compatriotului său, celebrul conte de Belleval, care se afla printre apropiații domnului și care obținuse de la primul consul radierea sa de pe lista imigranților. Sainte-Luce îl califică pe domn drept omul rușilor; el le-a interzis boierilor să-l mai viziteze, iar pe cei care i-au încălcat ordinul, i-a demis chiar de a doua zi. În plus, mai consemna consulul francez, Belleval, îl mai adusese de la Hamburg și pe marchizul de Sainte-Aulaire, pe atunci în vârstă de 60 de ani, pentru a fi preceptorul odraslelor principelui, pe care-l găsea „detestabil”, regalist convins și care era un dușman al Franței⁶⁶.

La 27 aprilie 1804, Flury îl informa pe Talleyrand despre sosirea sa la Iași, despre primirea călduroasă care i s-a făcut la Curte⁶⁷.

⁶³ Hurmuzaki, *Documente...*, serie nouă, vol. IV, p. 541. 546; *Ibidem*, vol. XVI, p. 670-671; Leonid Boicu, *op. cit.*, p. 108.

⁶⁴ Hurmuzaki, *Documente...*, vol. XVI, p. 654.

⁶⁵ *Ibidem*, Supliment I, vol. II, p. 293.

⁶⁶ *Ibidem*, vol. XVI, p. 655-657.

⁶⁷ La 18/30 mai 1804, Alexandru Moruzi, domnul Moldovei îi scria lui Talleyrand despre sosirea la

La 20 iulie 1804, Napoleon îi cerea lui d'Hauterive, care ocupa funcția de șef de divizie la Ministerul de Externe francez, să alcătuiască o broșură de propagandă intitulată *Schimbările survenite în Europa de 25 de ani încoace*; el îi cerea lui d'Hauterive să prezinte Rusia drept o țară care avusese nu numai de câștigat din împărțirea Poloniei, ci și din ocuparea Crimeei, a Insulei Corfu, dar și prin influența câștigată și exercitată în Țara Românească, în Moldova și în Moreea⁶⁸.

În toamna lui 1804, Napoleon urmărea să scoată flota rusă din Adrianopol și chiar se gândea la o expediție în Moreea, unde spera să găsească o armată auxiliară numeroasă formată din revoluționari greci. Se pare că Franța dorea mai degrabă să devanseze Rusia în ocuparea acelei regiuni, decât să-i elibereze pe greci⁶⁹. La 5 septembrie 1804, Flury îi scria lui Talleyrand despre obiectivele misiunii sale în capitala moldavă: să informeze guvernul francez despre situația politică de la acea frontieră a Imperiului Otoman, dar și să identifice mijloacele prin care comerțul francez să câștige teren în acea zonă. În plus, el mai insista și asupra faptului că la sosirea sa la Iași, a găsit consulatul francez instalat într-o căsuță mică și sărăcicioasă, fapt care contribuia, în opinia sa, la o scădere a considerației față de Franța într-o țară în care aparențele erau extrem de importante. Mai mult decât atât, consulul rus locuia într-una dintre cele mai frumoase case din oraș⁷⁰. În plus, în numirea lui Moruzi pe tronul Moldovei și a lui Ipsilanti pe cel al Țării Românești, consulul francez vedea amestecul Rusiei⁷¹.

Generalul Brune îl va trimite în septembrie-octombrie 1804 la Iași și București pe Jaubert cu misiunea de a face să sporească considerația comisarilor francezi și a-i informa pe domnitori că guvernul francez va fi prompt și expres informat despre conduita lor⁷².

În decembrie 1804, sultanul Selim al III-lea a refuzat să-i recunoască titlul imperial lui Napoleon și a cerut garanții din partea Rusiei cu privire la securitatea Imperiului Otoman⁷³. În decembrie același an, Sainte-Luce îi scria lui Talleyrand că

Iași și primirea lui Flury în audiență. *Ibidem*, p. 659, 660.

⁶⁸ Dumitru Almaș, *op. cit.*, p. 69; Lucia Taftă, *Ideile de modernizare a societății românești în prima jumătate a secolului XIX*, în *RI*, III, 5-6, 1992, p. 561.

⁶⁹ La 27 iulie 1804, Napoleon îi declara trimisului sultanului Selim al III-lea „că Poarta se pierde din pricina slăbiciunii; că două lucruri o vor șterge din numărul marilor puteri, fără ca măcar să se bucure de cinstea de a fi luptat: 1) faptul că îngăduie stabilirea rușilor în Corfu și le ușurează trecerea prin strâmtoari; 2) că permite bastimentelor grecești din Arhipelag să navigheze sub pavilionul rus”. Prin intermediul generalului Brune, Napoleon încerca să avertizeze Turcia că „dacă [...] continuă să acționeze astfel, întreaga Grece va deveni rusească și turcii alungați fără a fi în stare să susțină un război”. Gheorghe Cliveti, *Preludiile concertului european (I). Tentația „păcii generale”*, în *AIIAX*, XXXVII, 2000, p. 256.

⁷⁰ Hurmuzaki, *Documente...*, vol. XVI, p. 662-663.

⁷¹ *Ibidem*, p. 665.

⁷² A. R. Voronțov consemna că francezii uneltau pentru mazilirea lui Constantin Ipsilanti. *Ibidem*, Supliment I, vol. III, p. 47, 587; Leonid Boicu, *op. cit.*, p. 108.

⁷³ Lidia E. Semenova, *op. cit.*, p. 13.

relațiile dintre consuli ruși și francezi în Principate au încetat, că marele duce Constantin ar fi sosit la Hotin, unde ar fi avut întrevederi cu doi boieri, unul moldovean și unul muntean. În plus, consulul francez mai consemna și zvonul conform căruia reprezentanții consulari francezi vor fi arestați și întemnițați sau chiar trimiși în Siberia⁷⁴.

La 1804, Alexandru Moruzi solicita să fie descoperit cel care-i adresase „o închipuire de jalbă în scris, fără iscălitură și numire, arătătoare de un cuget a nesupunerii franțuzești, cutezând a zice și către stăpânire cuvinte de îngrozire”⁷⁵.

Correspondența lui Napoleon cu sultanul Selim al III-lea a început în ianuarie 1805. Numindu-l pe Selim „descendent al marilor otomani, împăratul unuia dintre cele mai mari imperii din lume”, Napoleon îi cerea să rupă legăturile cu Rusia, adevăratul său dușman. Solicitând un raport asupra mijloacelor de a-și întări influența la Constantinopol, împăratul Napoleon îi cerea lui Talleyrand să facă tot posibilul pentru ca turcii să nu fie atrași în coalițiile antifranceze. În scrisoarea lui Talleyrand din 9 iunie Napoleon își dezvăluia adevăratele intenții politice: să creeze o coaliție formată din Franța, Imperiul Otoman și Persia împotriva Rusiei⁷⁶.

În 1805, boierul Ioan Faca a fost pedepsit pentru că răspândea „cuvinte netrebnice și neînființate” și pentru că întreținuse „corespondență cu guvernul francez”⁷⁷. La 22 aprilie 1805, Parandier îi semnala ministrului afacerilor externe, Talleyrand prezența trupelor rusești în Podolia, în număr de 50.000, pregătite de marș, așteptând doar venirea marelui duce Constantin, care trebuia să le comande⁷⁸.

La începutul anului 1805, Constantin Ipsilanti i-ar fi reproșat lui Sainte-Luce că Napoleon visa la monarhia universală. Consulul francez i-ar fi răspuns: „ce-ai zice ca într-o dimineață, la sculare, să vedeți un nou domnitor al Valahiei numit de M. S. Napoleon, care a făcut lucruri și mai extraordinare”. Era o încercare de intimidare la adresa domnitorului muntean⁷⁹.

La 3 septembrie 1805, Parant era numit comisar provizoriu la Iași⁸⁰. La 23 septembrie 1805, s-a semnat noul tratat de alianță ruso-turc, fiind reconfirmat

⁷⁴ Hurmuzaki, *Documente...*, vol. XVI, p. 673; Leonid Boicu, *op. cit.*, p. 79.

⁷⁵ Dan Berindei, *Revoluția română din 1821*, București, 1991, p. 41.

⁷⁶ Ioan Scurtu, Dumitru Almaș, Armand Goșu, Ion Pavelescu, Gheorghe I. Ioniță, *Istoria Basarabiei de la începuturi până la 1994*, (coordonator Ioan Scurtu), București, 1994, p. 35; G. Bezviconi, *Contribuții la istoria relațiilor româno-ruse*, ediție îngrijită de Ion Varta, București, 2004, p. 208; Dan A. Lăzărescu, *op. cit.*, p. 6; Gheorghe Cliveti, *op. cit.*, p. 266-267.

⁷⁷ Dan Berindei, *op. cit.*, p. 41.

⁷⁸ Hurmuzaki, *Documente...*, Supliment I, vol. II, p. 307.

⁷⁹ De altfel, la 16 februarie 1805, Sainte-Luce îi scria lui Talleyrand despre sentimentele antifranceze ale principelui Constantin Ipsilanti. *Ibidem*, vol. XVI, p. 676, 679; Leonid Boicu, *op. cit.*, p. 108.

⁸⁰ Hurmuzaki, *Documente...*, vol. XVI, p. 687-688.

dreptul Rusiei de a asigura protecție populației creștine din Imperiul Otoman și din Principatele Române⁸¹.

Talleyrand se preocupa în scrisoarea sa-memoriu din 17 octombrie 1805, redactată la Strasbourg și adresată împăratului Napoleon, de soarta Țărilor Române. Talleyrand intenționa să separe interesele Austriei de cele ale Angliei, să le pună în opoziție cu ale Rusiei, să le izoleze tocmai prin această opoziție și să garanteze astfel integritatea Imperiului Otoman, după ce îi va fi modificat sensibil hotarul de la Dunăre și în Balcani. El urmărea să îndepărteze Austria de Rin și de Italia, prima urmând să primească în compensație teritorii de la Dunăre și din Balcani. Diplomatul francez sublinia că „Austria este încă bulevardul Europei, ce trebuie întărit împotriva Rusiei”. El propunea ca „în schimbul statelor venețiene, a Tirolului, a posesiunilor din Suabia și a pretențiilor ei asupra statelor vecine, care rămân pentru totdeauna stinse, să i se dea Țara Românească și Moldova, Basarabia și partea septentrională a Bulgariei”. Talleyrand aprecia că devenind stăpână a două provincii extrem de fertile, dobândind ieșire la Marea Neagră, prin intermediul Dunării, care va curge aproape în întregime pe teritoriile ei, Austria „nu va avea de ce regreta niște pierderi așa de bogat compensate”⁸².

Zdrobirea celei de-a treia coaliții antinapoleoniene la Austerlitz⁸³ în luna decembrie 1805 a schimbat radical situația internațională de pe continentul european. Influențat de succesele militare ale lui Napoleon, sultanul Selim al III-lea i-a recunoscut lui Napoleon titlul de împărat. În politica Porții au început să se manifeste tot mai vădit tendințe antirusești și mai mult chiar, au fost încălcate obligațiile asumate de turci prin tratatul cu rușii încheiat în septembrie 1805⁸⁴.

⁸¹ Alexandru I îl informa pe Selim al III-lea despre intenția sa de a apăra și pe viitor „liniștea și siguranța” celor două Principate „a căror existență și bunăstare am garantat-o în tratatul încheiat între statele noastre”. Lidia E. Semenova, *op. cit.*, p. 13; Leonid Boicu, *op. cit.*, p. 80, 83; Ion Ionașcu, Petre Bărbulescu, Gheorghe Gheorghe, *op. cit.*, p. 141.

⁸² Așadar, conform planului lui Talleyrand, Principatele trebuiau să treacă de sub jugul otoman sub cel habsburgic. Realist, ministrul de externe al lui Napoleon recunoștea că „valahii și moldovenii preferau dominația rușilor, din cauza asemănării religioase”. Veniamin Ciobanu, *Statutul juridic...*, p. 217; Dumitru Almaș, *op. cit.*, p. 72.

⁸³ După momentul Austerlitz, Talleyrand îi scria din Viena la 5 decembrie 1805 lui Napoleon și îl ruga să recitească memoriul redactat la Strasbourg. Cum Austria ar fi primit pe lângă Principatele Române și Basarabia și o parte din Bulgaria, era clar că se urmărea ca „austrieicii să fie, într-adevăr, interpuși între ruși și otomani și mai ales, ca ei să aibă o parte din litoralul Mării Negre, căci interesează ca ei să fie pe această mare, ca și pe continent, rivalii rușilor”. Se pare că proiectul ministrului de externe francez era cunoscut în mediile diplomatice. Dumitru Almaș, *op. cit.*, p. 72-73; Veniamin Ciobanu, *Statutul juridic...*, p. 218-219.

⁸⁴ La îndemnul țarului Alexandru I, trimisul său în capitala otomană, Italinski atrăgea atenția înalților demnitari otomani că o armată rusească de 100.000 de oameni masată pe Nistru era gata să-i vină în sprijin sultanului Selim al III-lea pentru a preîntâmpina supunerea față de Napoleon. Italinski avertiza Imperiul Otoman că în cazul în care va ajuta Franța să schimbe statutul Principatelor Dunărene fără acordul Rusiei, armata de pe Nistru va intra pe teritoriul Moldovei pentru a restaura echilibrul de

După victoria de la Austerlitz, consulul Sainte-Luce traducea în limba greacă și română buletinele mării armate⁸⁵. Legată de încercările de creștere a influenței franceze în Principatele Dunărene, a fost și numirea la 18 martie 1806 a lui Reinhard „ca rezident în provinciile turcești dincolo de Dunăre și comisar general al relațiilor comerciale la Iași”. Numirea lui Reinhard mai era legată și de un alt obiectiv al Franței, extrem de important: Reinhard ar fi trebuit să sprijine inițiativele lui Sebastiani pentru un tratat de alianță cu Turcia, adică să exercite presiuni asupra domnitorilor de la Iași și de la București și indirect, asupra Constantinopolului. Gurile rele chiar au afirmat că Reinhard i-ar fi oferit lui Constantin Ipsilanti suveranitatea asupra ambelor Principate cu condiția ca el să intre în sfera influenței franceze și să formeze cu trupele sale extrema dreaptă a liniei de atac Danzig-Dunăre; cum domnitorul nu i-ar fi răspuns pe loc, acest lucru ar fi condus la depunerea sa. Se pare că oferta francezilor a fost descoperită într-un act al familiei Ipsilanti⁸⁶.

La 11 octombrie 1805, Talleyrand îi scria lui d’Hauterive că și-ar dori ca Napoleon să-i transmită prințului Karl, comandantul trupelor austriece, că renunță la coroana Italiei, că dorește o Veneție independentă, care să nu fie reunită Italiei sau Austriei, că o va ajuta pe ultima să anexeze Valahia și Moldova și că era gata să încheie tratatul de pace în 24 de ore, „dând dracului” alianța cu Prusia. Talleyrand a dezvoltat aceste idei în memoriul său de la Strasbourg din 17 octombrie 1805, prin care propunea o remaniere a hărții politice a Europei și impunea niște limite tendințelor cuceritoare ale lui Napoleon. Noua destinație a Principatelor ar fi trebuit să neutralizeze reciproc Rusia și Austria și să garanteze viitorul Porții otomane⁸⁷. În tratatul de pace de la Pressburg încheiat de Franța cu Austria și în cel de alianță cu Prusia, de la 15 decembrie 1805, Napoleon a introdus clauza garantării independenței și integrității Imperiului Otoman⁸⁸.

putere. Lidia E. Semenova, *op. cit.*, p. 17.

⁸⁵ Hurmuzaki, *Documente...*, vol. XVI, p. 699, 703; Leonid Boicu, *op. cit.*, p. 108.

⁸⁶ Leonid Boicu consemna că trimiterea lui Reinhard în Principate, un om cu experiență și cu înalte funcții în aparatul diplomatic francez, a fost pe măsura misiunii care-i fusese încredințată. Oferta i se părea suspicioasă istoricului ieșean, de vreme ce ea venea în contradicție cu intențiile lui Talleyrand de a lipsi Turcia de orice suspiciune. În plus, este cunoscut faptul că Ipsilanti era considerat un „inamic național” al Franței și pare greu de crezut că o asemenea propunere, care, odată divulgată la Poartă, ar fi putut cauza probleme, i-a fost făcută domnitorului valah. Totuși, într-un raport din 1 august 1806, adresat lui Talleyrand, Reinhard lăsa să se înțeleagă o posibilă convertire a domnitorului Ipsilanti, pe care o încuraja. Reinhard sublinia că Ipsilanti nu avea alte principii decât propriul interes. Consulul francez era totuși suspicios deoarece observase că domnul își trimitea lucrurile în Rusia. Hurmuzaki, *Documente...*, vol. XVI, p. 708, 726, 727, 730; Leonid Boicu, *op. cit.*, p. 108-109; Andrei Oțetea, *Influența Moldovei și Țării Românești asupra politicii Porții*, în *Revista arhivelor*, 1, 1960, p. 50; A. D. Xenopol, *Studiu asupra Constituțiunii din 1822*, în *Analele Academiei Române*, XX, 1897-1898, Memoriile Secțiunii Istorice, p. 153; G. Bezviconi, *op. cit.*, p. 208.

⁸⁷ Pierre Bertrand, *Lettres inédites de Talleyrand à Napoléon 1800-1809*, Paris, 1889, p. 156-172, *apud* Leonid Boicu, *op. cit.*, p. 96-97.

⁸⁸ Leonid Boicu, *op. cit.*, p. 98.

Numirea lui Sebastiani la Constantinopol în funcția de ambasador a marcat o nouă fază în istoria prezenței franceze acolo, în timpul căreia influența Franței a atins apogeul. Agenții acelei puteri au încercat să exploateze orice prilej pentru a submina poziția și influența Rusiei din capitala otomană⁸⁹.

La 17 februarie 1806, Sainte-Luce pomenea în raportul trimis lui Talleyrand de ostilitatea pe care o manifesta Constantin Ipsilanti față de Franța, dar și față de reprezentantul ei de la București. Unui grec care-l învăța greaca contra unei sume lunare de 19 piaștri i se interzisese să-l mai viziteze pe Sainte-Luce; la fel, boierii fuseseră informați că orice legătură cu agentul francez va fi pedepsită cu asprime, având în vedere faptul că francezii erau pe punctul de a invadea Imperiul Otoman. Sainte-Luce chiar îi scria ministrului său de externe că domnitorul Constantin Ipsilanti plănuia o revoltă împotriva lui; consulul francez din Valahia mergea până acolo încât îl acuza pe Ipsilanti că plănuia asasinarea sa. Consulul francez mai relatează că Valahia era complet ruinată⁹⁰.

Dacă la 26 martie 1806, Talleyrand consemna numirea lui Parant în calitate de comisar la București și a lui Reinhard, la Iași⁹¹, la 22 aprilie 1806, el îl anunța pe Moruzi despre numirea lui Reinhard ca rezident și comisar-consul general în Moldova⁹².

În mai 1806, Parant îi transmitea lui Talleyrand destăinuirea pe care i-o făcuse Moruzi, conform căreia Poarta ar fi refuzat alianța cu Anglia⁹³. La 9 iunie 1806, Napoleon îi scria lui Talleyrand că dorea să redea „Porții stăpânirea absolută asupra Moldovei și Valahiei”, consemnând că încă nu vroia să împartă „Imperiul de la Constantinopol”. Napoleon mai menționa că „eu vreau să reîntăresc și să consolidez acest mare Imperiu și să mă servesc astfel de el ca opoziție contra Rusiei”⁹⁴. Odată ajuns la Constantinopol, Sebastiani raporta că Al. Moruzi și Constantin Ipsilanti erau agitatori ai Rusiei, că aruncau în Divan aur cu mâinile pline, că se pregătea o revoluție în tot Imperiul Otoman, o conspirație generală a populațiilor creștine sub conducerea guvernului rus și a agenților

⁸⁹ Răscoala sârbilor a fost speculată de francezi pentru a discredita Rusia la Poartă: francezii au repudiat mișcarea și l-au susținut pe „suveranul legitim”. Francezii au mai invocat și „amicizia” pe care o purtau otomanilor, precum și lezarea „drepturilor suverane” ale Porții. Napoleon era de părere la 11 iunie 1806, că formarea de state independente în posesiunile europene ale Turciei însemna prăbușirea imediată a acesteia din urmă; din acest motiv, sublinia Napoleon, Franța nu va sprijini pe rebeli contra Porții. *Ibidem*, p. 99.

⁹⁰ Hurmuzaki, *Documente...*, Supliment I, vol. III, p. 588, 590.

⁹¹ *Ibidem*, vol. XVI, p. 708.

⁹² *Ibidem*, p. 711.

⁹³ *Ibidem*, p. 714; Leonid Boicu, *op. cit.*, p. 147.

⁹⁴ La 20 iunie 1806, Napoleon îi scria sultanului Selim al III-lea că „în ceea ce privește Moldova și Valahia, dacă Înălțimea Voastră vrea să nu piardă aceste provincii, ea trebuie să folosească toate ocaziile favorabile pentru a rechema aici vechile familii domnitoare; prinții greci care le guvernează actualmente sunt agenți ai rușilor”. Leonid Boicu, *op. cit.*, p. 99; Dumitru Almaș, *op. cit.*, p. 75.

săi. Stăruințele francezilor au dat roade, de vreme ce la 29 august 1806, domnitorii din Principate erau depuși⁹⁵.

În iulie 1806, Napoleon I-a trimis pe Sébastiani la Constantinopol cu ordinul să ofere Porții garantarea integrității și independenței Imperiului Otoman în schimbul unui tratat împotriva Rusiei⁹⁶. Postul din Principatele Române reclama prezența acolo a unei persoane capabile să adune toate informațiile utile și să aibă pregătirea necesară pentru a se ocupa de la Constantinopol în eforturile încheierii unui tratat de alianță franco-otomană dirijată împotriva Rusiei. Pe postul de la Iași a fost instalat, la 23 iulie 1806, Charles Frédéric Reinhard, care avea o bogată experiență diplomatică dobândită în misiunile din Germania⁹⁷. La 18 martie 1806, a fost numit prin decret imperial rezident și comisar general pentru relațiile comerciale cu Principatele Române⁹⁸, unde va și ajunge după o călătorie de trei luni. Poarta Otomană a văzut în calitatea reprezentantului Franței o neatârnamare cel puțin la nivel teoretic a Principatelor și nu a acceptat această funcție. Reinhard a trebuit în cele din urmă să se mulțumească cu cea de consul general în ambele Principate și cu păstrarea titlului de ministru⁹⁹. Într-un raport adresat de Talleyrand lui Napoleon cu privire la numirea la Iași a lui Reinhard în calitate de rezident diplomatic și comisar general al Republicii Franceze datând din martie 1806, primul sublinia importanța celor două Principate sub raportul relațiilor politice cu Poarta Otomană și a raporturilor comerciale. Postul de la Iași cerea în viziunea ministrului de externe francez „un om de o capacitate și de o integritate recunoscute și care, prin caracterul său personal, ca și prin importanța slujbelor pe care le-a îndeplinit mai înainte, putea să-și atragă toată considerația”¹⁰⁰. A fost primit de principele Alexandru Moruzi, căruia îi mărturisise că ministrul francez al Afacerilor externe îl credea extrem de atașat intereselor rusești în zonă. La 30 august 1806, Moruzi era revocat de sultan, iar la 1 septembrie el părăsea Iașii. Reinhard a întreținut relații cordiale cu noul domnitor al Moldovei, Scarlat Callimachi, care a fost mazilit la

⁹⁵ Leonid Boicu, *op. cit.*, p. 100.

⁹⁶ Lăcrămioara Iordăchescu, *op. cit.*, p. 202.

⁹⁷ Numirea lui Reinhard, diplomat cu experiență care ocupase anterior funcția de ministru plenipotențiar la Berna și la Hamburg este în măsură să indice importanța politică și strategică pe care Napoleon și Talleyrand o acordau Principatelor Dunărene. Hurmuzaki, *Documente...*, Supliment I, vol. III, p. 591; *Istoria românilor*, vol. VI, p. 652; Jean Nouzille, *op. cit.*, p. 35.

⁹⁸ Interesant este faptul că acest titlu contravenea cu rangul său de ministru plenipotențiar. *Călători străini despre Țările Române în secolul al XIX-lea*, Serie nouă, vol. I (1801-1821), (volum îngrijit de Georgeta Filitti, Beatrice Marinescu, Șerban Rădulescu-Zoner, Marian Stroia), București, 2004, p. 239; N. Iorga, *Istoria românilor prin călători*, ediție îngrijită de Adrian Angheliescu, București, 1981, p. 445. La 6 iunie 1806, Ruffin solicita reprezentanților Porții beraturile necesare pentru recunoașterea lui Reinhard și Parant. Hurmuzaki, *Documente...*, Supliment I, vol. II, p. 344, 347.

⁹⁹ *Ibidem*, p. 343-344.

¹⁰⁰ *Ibidem*, Supliment I, vol. III, p. 591.

12 octombrie 1806, în urma firmanului care-l repunea în funcție pe Alexandru Moruzi. Boierii rusofili l-au menținut pe reprezentantul Franței într-o stare de izolare.

Sosit la Constantinopol la 9 august, generalul Sébastiani a reușit să dea influenței grecești lovitură de grație. Depunerea domnitorilor Al. Moruzi și C. Ipsilanti, cunoscuți pentru orientarea rusofilă, la 24 august 1806, și consecințele sale au stat în atenția celor mai înalte autorități franceze¹⁰¹. Au fost înlocuiți cu Alecu Suțu și Scarlat Callimachi. La 11 octombrie 1806, Talleyrand îi scria din Mainz lui Parant să verifice dacă boierii care-l abandonaseră pe Ipsilanti mai întrețineau vreo legătură cu el¹⁰². Și lui Reinhard i se recomanda vigilență; acesta, se pare, regreta depunerea lui Al. Moruzi, a cărui familie era atașată de Franța de vreo 60 de ani. Reinhard i-ar fi declarat lui Hammer că schimbarea lui Al. Moruzi reprezenta o deteriorare gravă „pricinuită creditului francez la Poartă”. Se pare, însă, că Reinhard nu împărtășea părerea lui Talleyrand cu privire la recentele evenimente din Principatul Moldovei. Talleyrand opina la 11 octombrie 1806 că depunerea lui Moruzi devenise necesară: „trebuie restabilită în Moldova autoritatea Sublimei Porți și să se smulgă această provincie influenței ruse”, dublu scop îndeplinit, în viziunea sa, prin numirea prințului Callimachi, „atașat suveranului său, [...] luminat” și având „toate calitățile personale care pot face iubită administrația sa”. Diplomatul francez mai adăuga că prințul Callimachi nu trebuia „să piardă niciodată din vedere că-și datorează numirea Franței, că Moldova nu mai trebuie să recadă sub influența rusă și că, la primul semnal de război al Rusiei contra Porții otomane, Moldova va fi aceea la care se vor adresa primele ostilități”¹⁰³. De altfel, la 10 octombrie 1806, Sébastiani îi semnala lui Talleyrand comportamentul nepotrivit al celor doi consuli francezi de la București, respectiv Iași, Parant și Reinhard. Generalul îi acuza pe cei doi că se credeau independenți de Ambasada franceză de la Constantinopol, cu care nu corespondau, după spusele sale, decât în chestiunile care-i interesau. Sébastiani îi acuza chiar că se comportau asemeni unor pașale. El era nemulțumit mai cu seamă de faptul că ambii consuli se arătaseră apropiați de cei doi domni destituiți, comportamentul lor ofensând Poarta¹⁰⁴. În august și septembrie 1806, Reinhard îi scria lui Talleyrand că Moruzi era

¹⁰¹ Decizia a stârnit mânia ambasadorilor Rusiei, Angliei și Prusiei. Reacția lor era consemnată în depeșa trimisă din Constantinopol de generalul Sébastiani lui Talleyrand la 21 septembrie 1806. Corespondența aceleiași cu Ministerul Afacerilor Externe de la Paris din 10 octombrie 1806 făcea referire la aceleași evenimente. *Ibidem*, p. 351-352, 352-353, 356-357; Ștefan Ștefănescu, *Istoria românilor în secolul al XVIII-lea. Între tradiție și modernitate*, București, 1999, p. 58.

¹⁰² Hurmuzaki, *Documente...*, vol. XVI, p. 768; Leonid Boicu, *op. cit.*, p. 110-111; Veniamin Ciobanu, *Implications du démembrement de la Pologne sur les Principautés Roumaines (1793-1815)*, în *RRH*, XXXV; 3-4, 1996, p. 157; Ioan Scurtu, Dumitru Almaș, Armand Goșu, Ion Pavelescu, Gheorghe I. Ioniță, *op. cit.*, p. 35; *Istoria românilor*, vol. VI, p. 493.

¹⁰³ Hurmuzaki, *Documente...*, vol. XVI, p. 747; Leonid Boicu, *op. cit.*, p. 111.

¹⁰⁴ Hurmuzaki, *Documente...*, Supliment I, vol. II, p. 358.

încredințat că Napoleon era acela care va decide soarta Moldovei, că el nu vroia „în criza actuală să cadă sub jugul unei puteri pe care o detestă”¹⁰⁵.

La scurtă vreme, Rusia a contrâns Poarta să revină asupra deciziei¹⁰⁶. Reintegrarea lui Al. Moruzi și Constantin Ipsilanti, la 10 octombrie 1806, de către Poarta otomană a provocat o vie reacție franceză¹⁰⁷. La început, Talleyrand i-a recomandat lui Reinhard să nu comunice cu Moruzi¹⁰⁸. Franța le-a promis lui Scarlat Callimachi și lui Al. Suțu sprijinul său constant. Napoleon a solicitat chiar restabilirea lor, promițând că nu va pleca din Berlin și Varșovia până ce turcii nu vor reintra în deplina posesie a Principatelor Române prin reîntronarea celor doi principii fanarioți¹⁰⁹.

Consulii și agenții austrieci din Principate au avut drept principal obiectiv combaterea agenților francezi, i-au spionat, s-au folosit de poșta austriacă pentru a viola corespondența consulilor francezi¹¹⁰. Sainte-Luce sublinia în raportul său din 4 ianuarie 1806, adresat lui Talleyrand, că agenții austrieci nu s-ar fi dat înapoi nici de la organizarea unei revolte antifranceze¹¹¹. Reinhard nota, la 17 octombrie 1806, că Austria nu a pierdut din vedere Principatele, dintre care unul ar fi putut deveni pentru ea o Lombardie, iar celălalt o Alsacie¹¹². Hammer a încercat să-l atragă de partea sa pe Reinhard și împreună, să-i facă pe boieri să se opună influenței ruse¹¹³.

Cum la 17 noiembrie 1806, armata rusă intra în Moldova, unde va și rămâne până la 10 mai 1812, Reinhard era arestat de principele rus Rodofinikin. La 4 decembrie 1806, familia Reinhard escortată de soldați ruși, părăsea Iașii; au trecut prin Dubăsari,

¹⁰⁵ Se pare că Moruzi se temea și de o apropiere franco-rusă, dar și de transformarea Principatelor în teatru de război. *Ibidem*, vol. XVI, p. 735, 742; Leonid Boicu, *op. cit.*, p. 147.

¹⁰⁶ Leonid Boicu, *op. cit.*, p. 100-101.

¹⁰⁷ Hurmuzaki, *Documente...*, Supliment I, vol. II, p. 354-355.

¹⁰⁸ La 18 octombrie 1806, la numai trei zile după decizia de a-i destitui pe principii filofrancezi, sultanul Selim al III-lea îi scria împăratului Franței că dorința de a înlătura orice vărsare de sânge l-a determinat să menajeze Rusia. *Ibidem*, vol. XVI, p. 787; Leonid Boicu, *op. cit.*, p. 112, 130; Ioan Scurtu, Dumitru Almaș, Armand Goșu, Ion Pavelescu, Gheorghe I. Ioniță, *op. cit.*, p. 35.

¹⁰⁹ Rodofinikin afirma că Reinhard ar fi zvonit că Franța ar fi dorit independența Moldovei și a Țării Românești. Napoleon îi transmitea lui Sébastiani la 1 decembrie 1806 că era necesar ca Poarta să intervină, alături de dânsul împotriva Rusiei: „Trebuie ca domnii aleși de Poartă să fie restabiliți și partizanii rușilor să fie alungați”. Hurmuzaki, *Documente...*, vol. XVI, p. 787; Leonid Boicu, *op. cit.*, p. 112; Dumitru Almaș, *op. cit.*, p. 76.

¹¹⁰ Hurmuzaki, *Documente...*, vol. XVI, p. 652; Idem, *Documente privitoare la istoria românilor*, volumul XIX, Partea I, *Correspondență diplomatică și rapoarte consulare austriace (1782-1797) culese de Eudoxiu de Hurmuzaki, publicate după copile Academiei Române de Ion I. Nistor*, București, 1922, p. 726, 781, 815-816; Leonid Boicu, *op. cit.*, p. 118.

¹¹¹ Hurmuzaki, *Documente...*, vol. XVI, p. 697; Leonid Boicu, *op. cit.*, p. 118.

¹¹² Hurmuzaki, *Documente...*, vol. XVI, p. 773; Leonid Boicu, *op. cit.*, p. 119; Andrei Pippidi, *op. cit.*, p. 324.

¹¹³ De altfel, Hammer era încredințat că nu putea exista în Principate o influență franceză defavorabilă Austriei. Leonid Boicu, *op. cit.*, p. 119.

pe Nistru, Orzilo, pe Bug, Elisavetgrad și Kremenciug, pe Nipru. Eliberați la 20 ianuarie 1807, Reinhard și familia sa au plecat de la Kremenciug spre Brody, în Galiția, apoi în Germania¹¹⁴. Odată cu ocuparea militară a Principatelor de către trupele rusești la sfârșitul lui 1806 și arestarea lui Reinhard și a familiei sale, activitatea consulară franceză a fost grav afectată¹¹⁵.

Succesorul lui Sainte-Luce, Joseph Lamare sosea la București la 15 decembrie 1806, chiar în momentul în care consulul Franței de la Iași, Charles-Frédéric Reinhard era arestat de către ruși. Între timp, consulul francez de la Galați plecase în Germania¹¹⁶.

*

Încă de la finalul celui de-al XVIII-lea veac, s-a putut observa creșterea importanței celor două Principate Române pe scena europeană și, în paralel, o sporire a interesului Franței pentru sud-estul european, în general, și pentru spațiul românesc, în special, datorită poziției lor strategice, dar și din punct de vedere comercial. Însuși Napoleon era interesat de această chestiune. În plus, francezii urmăreau scăderea influenței rusești în Principate. Prin urmare, în intervalul 1800-1806, de la debutul secolului și până în ajunul războiului ruso-turc, s-au succedat mai mulți agenți în posturile de la București și Iași, sediul Consulatului general a fost mutat din capitala valahă pe malurile Bahluiului; în plus, trebuie menționată și crearea unei agenții comerciale franceze la Galați. Toată acea serie de numiri, contranumiri în aparatul consular din Principate, bogata corespondență întreținută de reprezentanții Franței cu superiorii lor din patrie sau din capitala otomană dovedește interesul particular manifestat de francezi pentru evenimentele de la frontiera cu Rusia.

Atât Rusia, cât și Franța urmăreau să aibă pe tronurile de la Iași sau București domnitori favorabili; însă, schimbarea lor s-a dovedit a fi o operațiune dificilă, cerând, pe de o parte, subtilitate, pe de alta, răbdare și tact. Aproape că nu mai trebuie menționat ascendentul Rusiei datorat apropierii geografice, dar și religiei ortodoxe. Pentru a-și atinge scopurile în regiune, diplomații francezi au trimis în Principate personaje abile, pregătite, niște diplomați desăvârșiți de talia lui Méchain, Ledoulx, Sainte-Luce, Flury, Martin, Fornetty, Parant sau Reinhard. În corespondența acestora cu superiorii lor pe linie ierarhică de la Paris sau de la Constantinopol se regăsesc informații cu privire la situația politică din Principate și din regiune; reprezentanții Franței au încercat să identifice mijloacele prin care comerțul francez să câștige teren în Principate, au remarcat starea de insecuritate a drumurilor; pe durata misiunii lor în spațiul românesc, au încercat să contracareze acțiunile consulilor celorlalte puteri în zonă, precum Anglia

¹¹⁴ Jean Nouzille, *op. cit.*, p. 35.

¹¹⁵ Hurmuzaki, *Documente...*, vol. XVI, p. 767; *Istoria românilor*, vol. VI, p. 652; Veniamin Ciobanu, *Implications du démembrement...*, p. 155.

¹¹⁶ Hurmuzaki, *Documente...*, vol. XVI, p. 790-791, 795-796, 798; Jean Nouzille, *op. cit.*, p. 32-33; Veniamin Ciobanu, *Implications du démembrement...*, p. 157.

sau Prusia, să sporească prestigiul Franței. Un alt obiectiv al diplomației franceze a fost păstrarea integrității Imperiului Otoman, ca o contrapondere față de puterea în ascensiune a Rusiei.

Cert este că spre finalul perioadei supuse investigației, spațiul moldo-valah intrase în atenția forurilor decizionale de la Paris sau în atenția diplomaților din capitala otomană, unde reprezentanții Franței se bucurau de o mare considerație. Din păcate, la 1806, a survenit arestarea familiei Reinhard și escortarea lor peste graniță, de unde au luat ulterior drumul Galiției și al Germaniei; cam în aceeași perioadă, colegul său de la Galați s-a retras în Germania. Perioada din ajunul izbucnirii războiului ruso-turc din 1806-1812 este marcată de afectarea gravă a activității consulare franceze în cele două Principate.

DÉBUT DE SIÈCLE DANS LES PRINCIPAUTÉS ROUMAINES: INTÉRÊTS ET ACTIVITÉ
DIPLOMATIQUE ET CONSULAIRE FRANÇAIS ENTRE 1800-1806

(Résumé)

Dans les premières années du XIX-ème siècle, les agents français ont réalisé l'importance des Principautés Roumaines de point de vue stratégique, mais aussi commercial. Par conséquent, l'ambassade française de Constantinople a intensifié ses actions ayant comme but de limiter l'influence russe dans les Principautés. Les années du début du siècle se firent remarqués par une série de nominations et contrenominations d'agents, mais aussi par le transfert du consulat général de Bucarest à Iași, ainsi que par la création d'une agence commerciale à Galați. Ces mesures-là indiquaient l'intérêt particulier que les Français manifestaient pour les événements près de la frontière avec la Russie. La nomination dans les postes des Principautés des personnalités de l'appareil diplomatique et consulaire français tels Méchain, Flury, Parant, Sainte-Luce, Martin, Fornetty ou Reinhard, des gens capables, habiles et très instruits témoigne de plus pour l'intérêt que la France manifestait pour l'espace moldo-valaque. Rétablir l'autorité de la Sublime Porte dans les Principautés et les écarter de l'influence toute-puissante de la Russie représentent des motifs récurrents dans la correspondance diplomatique et consulaire française de ces années-là.